

Люта Людмила Іванівна

Магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

Науковий керівник – **Чобанян А. В.**, канд. психол. наук

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ»

У статті висвітлено сутність поняття «соціально-комунікативна компетентність», її компоненти, рівні розвитку. Вказуються ознаки людей, які володіють цими навичками комунікації. Наголошено, що ця компетентність є однією із найбільш важливих рис кожної особи в сучасному світі. Підкреслено, що удосконалення цієї якості лягло в основу розвитку інноваційних ідей, передових технологій, сучасних теорій. Соціально-комунікативна компетентність особистості є невід'ємною здатністю людини в побудові правильного, раціонального, ефективного, успішного контакту з іншими особами, а також входить в поняття «людська культура».

Ключові слова: соціально-комунікативна компетентність, особистість, компоненти та рівні розвитку соціально-комунікативної компетентності.

Lyuta Lyudmyla Ivanivna

Master's student majoring in 016 Special Education
(Oligophrenopedagogy. Speech Therapy)

Sumy State Pedagogical University

A. S. Makarenko University

Supervisor - Ph.D. psychologist. Science, art. teacher

A.V. Chobanyan

THE ESSENCE OF THE CONCEPT OF «SOCIAL AND COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE INDIVIDUAL»

The article highlights the essence of the concept of "social and communicative competence", its components, levels of development. The signs of people who have these communication skills are indicated. It is emphasized that this competence is one of the most important features of every person in the modern world. It is emphasized that the improvement of this quality formed the basis for the development of innovative ideas, advanced technologies, modern theories. Socio-communicative competence of the individual is an integral ability of man to build the right, rational, effective, successful contact with others, as well as included in the concept of "human culture".

Keywords: social-communicative competence, personality, components and levels of development of social-communicative competence.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти відмічається тенденція введення компетентнісного підходу не лише в нормативну, але й практичну складову навчально-виховного процесу,

обґрунтовується та уточнюється номенклатурний перелік, розробляється опис змістових характеристик змісту освіти (компетентність, компетенція тощо).

Більшість науковців розглядають соціально-комунікативну компетентність, як мету або результат освіти, що формується в соціумі та визначається, як сукупність вмінь орієнтуватися в будь-якому соціальному середовищі, вмінні розв'язувати ситуації в тому числі й конфліктні в процесі соціальної взаємодії.

Актуальність. Значний внесок у дослідження цього питання зробила Л. Петровська. Вона розглядала комунікативну компетентність з різних сторін, спочатку трактуючи її як здатність людини встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми на основі сукупності знань і умінь, що забезпечують ефективне протікання комунікативного процесу, а в подальшому порівнюючи її з компетентністю спілкування.

А. Старєва у визначенні сутності поняття «компетентність» виділяла такі її складові, як «діяльність», «цінність» та «мотивація». Автор підкреслювала, що, по-перше, на відміну від знанневої характеристики («що»), акцентується увага на способі й характеристиці дії («як»); по-друге, науковець відзначала важливість ціннісної основи цього поняття для суспільства, держави, людства; по-третє, виокремлювала особистісні, зокрема мотиваційні характеристики компетентності, такі, як інтерес, ставлення тощо [5].

Досліджували проблему соціальної компетентності Ю. Ємельянов, Ю. Жуков, С. Петрушин, В. Куніцина, Н. Обозов та інші. Аналіз наукових робіт цих вчених свідчить про високу значимість соціально-комунікативної компетентності особистості в усіх сферах життя. Ці дослідники наголошують на тому, що значною проблемою в наш час є те, що в сучасному світі людям потрібно контактувати з іншими особами для вирішення власних завдань, але вони не знають, як це робити правильно і з користю для себе. На їхнє переконання, здатність встановлювати й утримувати контакт людей між собою для досягнення необхідних цілей і вирішення певних завдань і є соціально-комунікативною компетентністю особистості. Людина набуває це вміння через досвід, розвиток кругозору, пробу спеціальних наукових методик, а також через мистецтво, живопис тощо [4].

Мета статті полягає у визначенні сутності поняття «соціально-комунікативна компетентність».

Виклад основного матеріалу. Протягом всього життя людина удосконалює власні соціально-комунікативні компетентності, адже в наш час умови швидко змінюються. Цей процес повинен концентруватися на осмисленні своєї поведінки індивідом в конкретних ситуаціях, а також застосуванні особистісних навичок та вмінь в спілкуванні для досягнення необхідного результату [1].

Можна виділити якості людей, що володіють соціально-комунікативною компетентністю: моментальний, точний, правильний розбір необхідної ситуації взаємодії з партнерами; готовність розуміння людей в певній ситуації [8].

Метою кожної взаємодії між людьми є сприятливе, шанобливе, зацікавлене спілкування; обізнаність і розуміння того, що відбувається навколо, прояв ініціативи в спілкуванні; здатність згуртувати будь-який колектив, створити сприятливу дружню атмосферу; вміння отримувати задоволення від спілкування, а також необхідну інформацію, відомості і що важливо, позитивні емоції; вміння правильно вибудовувати діалоги у відповідності зі своєю соціальною роллю в різних ситуаціях; високе положення і популярність в різних колективах.

Розвиток соціально-комунікативної компетентності дає людям можливість мати знання, які надають можливість висловлювати власну авторитетну думку, управляти різними ситуаціями у взаємодії з іншими людьми і реалізовувати свою компетентність у всіх сферах.

На нашу думку, на сучасному етапі розвитку суспільства, соціально-комунікативна компетентність є елементом сучасної освіти, адже спрямована на розвиток світогляду, освіченості, освіти, становлення людини як особистості, формування її поведінки і культури.

Для вдосконалення цих якостей особистості необхідно знати її компоненти. Елементами соціально-комунікативної компетентності особистості є:

- 1) знання правил етикету і норм спілкування;
- 2) правильна презентація себе партнеру;
- 3) наявність мовленнєвих навичок, необхідний обсяг знань в певній галузі;
- 4) знання невербальних прийомів спілкування;
- 5) вміння обертати ситуації на свою користь, отримувати вигоду;
- 6) уміння вибудовувати стратегію, план спілкування, щоб досягти цілей;
- 7) вміння переконувати людей, нав'язувати їм свою думку, свою позицію;

- 8) здатність розбиратися в людях, в їх справжні наміри;
- 9) уміння користуватися наявною інформацією.

Розвиток цих якостей полягає в самовдосконаленні, здобутті нових знань шляхом самостійного вивчення різної інформації. Цей процес тісно пов'язаний із загальним розвитком особистості.

Соціально-комунікативний досвід накопичується не тільки в зв'язку зі спілкуванням між людьми, але також через засоби масової інформації, кіно, де особа може спостерігати комунікацію людей з боку і робити відповідні висновки.

Науковці пропонують різні варіанти рівнів розвитку соціально-комунікативної компетентності особистості. Наприклад, Л. Булигіна виділяє такі рівні становлення соціально-комунікативної компетентності:

- 1) рецептивний рівень. Самостійність особистості дуже низька, орієнтується вона лише на позиції партнера по діалогу, на його висловлювання, точку зору, а також теми діалогу;

- 2) конформний рівень. Особистість орієнтується на власні потреби і мету, а також враховує зовнішні чинники, мотиви діалогу іншої особи тощо;

- 3) репродуктивний рівень. Особистість здатна будувати діалог для досягнення власної вигоди, але це не завжди виходить;

- 4) продуктивний рівень. Діалог будується так, щоб особистість досягала поставлених цілей і реалізовувала свої потреби;

- 5) креативний рівень. Цей рівень розвитку соціально-комунікативної компетентності особистості характеризується здійсненням своїх задумів під час комунікації із застосуванням різних знань, умінь, творчого підходу [2; 7].

У С. Титової дещо інші погляди. Вона виділяє:

- перший рівень, неусвідомлений для особи. Людина є несамостійною, допомога інших людей виключає її помилки;

- другий рівень характеризується застосуванням у ході спілкування деяких лінгвістичних знань, а також алгоритмів, що збереглися в пам'яті;

- третій рівень, людина вже опанувала багатьма знаннями і вміннями і може застосовувати такі методи, як аналіз, синтез, систематика різних ситуацій;

- четвертий рівень, характеризується, тим, що в ході комунікації особистість вже здатна застосовувати всі свої навички, а також необхідний творчий підхід до спілкування, щоб досягти найбільшої результативності [6].

На нашу думку, з метою міжособистісної взаємодії необхідно прогнозування своєї поведінки, візуалізація певних життєвих ситуацій, моделювання певних обставин. Для цього у людини повинно бути чітке уявлення картини бажаної мети, а також своїх можливостей.

Розвитку діалогу можуть сприяти певні риси характеру особистості: відкритість, під якою мається на увазі вміння вести себе природно під час діалогу, бути самим собою, а також безпосередньо розповідати про свої наміри; проникність, як здатність особистості розуміти і приймати позиції інших людей, а також власну, не як єдино істинну; співробітництво, тобто готовність людини сприяти іншим людям, підтримувати їх, проявляти співчуття, допомагати; рівність позицій взаємодіючих сторін, пильну увагу до учасників діалогу, вміння слухати і чути, намагаючись зрозуміти позиції всіх учасників комунікації.

А. Занковський стверджує, що перш ніж приступати до вдосконалення власної соціально-комунікативної компетентності, потрібно виявити свої проблеми в спілкуванні (такі як пасивність, ворожість, монополізація дискусії та інші) Формування, розвиток та корекція соціально-комунікативної компетентності особистості здійснюється в процесі розвитку людини, під час перебування її в родині, в школі, в закладах професійної освіти тощо [3].

Висновки. Отже, соціально-комунікативна компетентність особистості є невід'ємною здатністю людини розбудовувати правильну, раціональну, ефективну, успішну комунікацію.

Перспектива дослідження. Подальшою перспективою нашого дослідження є розроблення методів і форм організації та самоорганізації ефективних способів освоєння багатства комунікативної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверченко Л. К. Управление общением: теория и практикумы для социального работника. Москва: Инфра-М, 1999. 216 с.
2. Булыгина Л. Н. О формировании коммуникативной компетентности школьников. М., 2010. С. 149–152.
3. Занковский А. Н. Психология деловых отношений. Социально-коммуникативная компетентность. Москва: Академия, 2008. 384 с.
4. Маланов И. А., Шустикова М. В. Сущность социально-коммуникативной компетентности личности. [Електронний ресурс]. Режим доступу : [https://npo.tspu.edu.ru/files/npo/PDF/articles/malanov i. a. 124 128 6 34 2020.pdf](https://npo.tspu.edu.ru/files/npo/PDF/articles/malanov_i._a._124_128_6_34_2020.pdf)

5. Старєва А. М. Організаційно-педагогічні умови впливу предметно-методичної компетентності вчителя суспільствознавчих дисциплін на формування суспільствознавчих компетенцій учнів. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2013. Вип. 37. С. 160–164.

6. Титова С. В. Коммуникативная культура. От коммуникативной компетентности к социальной ответственности. СПб.: Питер, 2009. 176 с.

7. Уровни социально-коммуникативной компетентности учащихся. *Международный журнал экспериментального образования*. 2016. № 5, С. 20–23.

8. Шумилова Е. А. Социально-коммуникативная компетентность как предмет исследования. Челябинск, 2011. 258 с.

Марущенко Катерина Сергіївна

магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)

Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

Науковий керівник – канд. психол. наук Чобанян А.В.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Авторкою статті розглядаються можливості використання інноваційних підходів до організації екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку. Виокремлено особливості розвитку та сприйняття навколишнього середовища дітьми старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку. Розглянута технологія проектної діяльності, як найбільш ефективна і затребувана інноваційна технологія екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: екологічне виховання, навколишнє середовище, природа, інноваційні технології, технологія проектної діяльності, порушення інтелектуального розвитку, старший дошкільний вік.

Marushchenko Kateryna Serhiyivna

Master's student majoring in 016 Special Education
(Oligophrenopedagogy. Speech Therapy)

Sumy State Pedagogical University

A. S. Makarenko University

Supervisor - Ph.D. psychologist. Science, art. teacher

A.V. Chobanyan

INNOVATIVE APPROACHES TO THE ORGANIZATION OF ECOLOGICAL EDUCATION OF CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE WITH INTELLECTUAL DISORDERS

The author of the article considers the possibilities of using innovative approaches to the organization of ecological education of older preschool children with intellectual disabilities. Peculiarities of development and perception of the environment by older preschool children with